

З О Р А

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И СВЕТОЗАР ЋОРОВИЋ.

Год. II.

У МОСТАРУ, 30. НОВЕМБРА 1897.

Бр. 11.

У ОЛУЈИ

уји олуј, мрак и тама куда црна крила стере,
И с тутњавом ноћ пролама и у мрачно ст'јење дере;

И дубине рјечне мути, густе шуме крши, стреса,
Помаман се у вис диже и зарива у небеса.

Одјекује ход му страшни, ко да ходе мрачни цини,
А разлеже тужан јаук и губи се у даљини.

О, ја знадем, давно некад, измеђ ових мрачних гора
О, драгано, кад не бјеше нити шума ни лахора.

Усамљено и сањиво, ту је њежно цвало цв'јеће
И у дане слатких снова, орила се пјесма среће.

Ту језера седам бјеше раширило њедро плаво
И бл'јед мјесец сваке ноћи ту се тихо огледав'о . . .

Сред језера једног тамо, двор се диз'о из таласа,
Син краљевски гд је сдраганом много слатких снови часа, —

Пламенијех, ко што бјеше њина љубав, њина вјера,
И ведријех, ко лик неба што трепташе врх језера.

. . . Али једном, ноћ кад бјеше разасула тихе звуке',
Нестаде му вјерног злата, у ложници, с десне руке.

На срце му туга паде, а на чело магле сјетне —
И омрзну двор, језера и долине милоцвјетне.

С клетвом лати мач и стр'јеле и диже се у даљине
Да отето злато тражи а душмана у крв рине . . .

Али поврх пустих двора пролетише многа љета,
Кад усамљен син краљевски из далеког стиже св'јета —

И суморан, пунан гњева, с жалосним се срцем склони
У врх ст'јене, изнад горе, куд облака облак гони . . .

И сад увјек, о драгано, кад се црна тама стере,
Чуј, с тутњавом ноћ пролама и у мрачно ст'јење дере;

И с тешком се хуком ломи и дубоке горе стреса,
И помаман у вис диже и зарива у небеса.

Ход је његов ко ход страшни, којим ходе мрачни цини,
А глас — јаук, што с' разлеже, и што тоне у даљини.

Јован А. Дучић

НА ОМАРИ

од жарким сунцем стр'њике се жуте,
Сагоревају њиве од пламена:
Као згаришта нема поља ђуте, —
Нигде травчице ни цбуна зелена.
Тек један цветак на сунцу се пржи,
Мутне му очи за облаком гледе
И једва главу на стабљици држи —
Нигде ветрића да облак наведе.
Цвет је спарила врућина опака
Па мре и вене од суше и жеђи —
А тамо југу развале облака
Левају потоп за његови' леђи':
Тако ти молиш срећу да се јави
И мреш у нужди — од ње нема ј'ава —
Док негде пљусак сита поља дави,
Ту јадан цветак од жеђи скапава . . .

Ленски

ИЗ НОВИНАРСКИХ УСПОМЕНА

I. Како се пише.

Шта су новине, то код нас већ скоро сваки зна; али *како се пишу новине*, са-размерно, веома је мали број њих који то знају. Ја се томе ни мало не чудим. Кад има изображених госпођица, које не знају на чем жито расте, — онда као по чему би било чудо што огромни број читалаца новина не знају како се пишу новине?

Молим . . . молим, лепа читатељко, не морате баш одма тако да се љутите на моју „индискрецију“. Ради вашег умирења готов сам да вам испричам нешто налик и од мушке стране.

Било је то пре неколико година. Далеко, међу гудурама седим у „конаку“ једне наше старославне задужбине. Био сам се на неколико недеља склонио из ове наше престоничке вреве да се мало одморим и да у свежем горском ваздуху и тишини оснажим малаксале живце.

Први дани борављења у том кра-сном, романтичном пределу прошли су ми и неосетно. Разгледање старо-славне задужбине, леп предео, јелово горје са бистрим поточићима, — све ме то занимало од ране зоре до позног заласка сунца . . . Али, после недеље дана већ ми је све постало обично, а како нисам ни природњак ни „велики ловац пред Господом“, — то ми се беспосличење досади.

Еле, тако једног дана више не даде ми ђаво мира — опрости ми света задужбино, — и ја ти туце артије и дивит пред-а-се, перо у ша-ке па . . . пиши да све пршти. Шта сам писао, то нећу да вам кажем и

ако је већ давно штампано. Тек до-ста на томе, један господин човек, са којим се за то време упознах (био је на сталној „дужности“ у том пре-делу), а који, узгред буди споменуто има сведоцбу да је са врло добрим успехом свршио толико и толико раз-реда те и те више школе, и који је на основу исте сведоцбе добио из-весно одређено место у државном шематизму, бану код мене у собу:

— Ама, човече, шта сте се ту завукли, а на пољу тако красно време.

— Ето, пишем нешто.

Он погледа на астал и види не-колико исписаних полутабака, дивит, кутију с дуваном, пепељначу, кутију са жижицама и . . . ништа више. Па се тек приближи бацивши несмели поглед на оне исписане полутабаке, и рече отегнутим гласом:

— Ваљда не пишете писма тако...

— Таман посла, — рекох ја сме-јући се и оставивши перо узех да савијам цигарету. — Оно истина ми смо „демократе“, али ипак ваља да будемо пристојни људи. А међ при-стојним људима има извештан ред како се извесне ствари свршавају и спре-мају. По чему сте дакле могли поми-слити да би ови на половини исписани полутабаци наличили на . . . писма?

Мој нови познаник, који има све-доцбу и т. д. како већ горе рекох, погледа ме зачуђено, па тек промуца:

— Па . . . шта би друго могло да буде? И седе код астала.

Ја га понудим са дуваном и иза-ђем напоље да наредим ђаку да нам донесе кафу. Међутим, мој познаник зацело је загледао у оне исписане

полутабаке, јер кад се вратих приметио сам да не леже онако како сам их ја, пишући, разбацао. Али сам се чинио невешт. Нису биле никакве тајне. Засео сам поново за астал.

— Док ђаче донесе кафу, ја ћу да завршим ову појаву, па ћемо после да ћаскамо, — рекох и узех да даље пишем.

Мој познаник, који је на основу сведоџбе о свршеној тој и тој школи добио извесно одређено место у државном шематизму, — гледаше на мене зачуђено и не спуштајући ока са мога пера, које је летило преко чисте артије, остављајући за собом ситно исписане редове (ужас за штампарске слагаче); и кад год би ја мало застао, или по који исписани ред пребрисао, па наставио даље писање, — он би само одмануо главом.

Ђаче донесе кафу и послужи нас. Ја сркнем и оставим шољицу до мене, па наставим писање.

Мој познаник, који је имао сведоџбу и т. д., као што је читатељкама већ познато, — био је већ нестрпељив. Ја учиним један јак потез и бацитим перо с речима:

— Пунктум. За данас доста. — И узех да правим другу цигарету.

— Али молим вас, шта ви то управо радите? — упитаће тек мој познаник, који је на основу сведоџбе о свршеној тој и тој школи добио извесно одређено место у државном шематизму.

— Па за бога зар не видите шта радим? Пишем, — одговорих ја, који нисам баш тако, као мој нови познаник, имао права да тражим извесно одређено место у државном шематизму.

— Ја видим да нешто пишете, али шта пишете?

— Ново дело, књигу.

— Е да! Баш нову књигу? А

хоће ли то да се штампа, као и друге књиге?

— Ја се надам.

— Хм . . . чудновато.

— Шта вам је чудновато?

— Па то . . . како ви пишете.

Сад је опет мени било чудновато чему се он то тако чуди, те га упитах:

— А како би то требало да пишем?

Мислите ваљда као какву молбеницу, лепо слово по слово да и сваки букварац може да чита?

— Не мислим баш то, — одговори мој познаник, који стално узима по један ред у државном шематизму, — него чудно ми је да немате при руци никаквих других књига.

— А на што?

— Па тако, да . . . прегледате кад пишете, — рече он тако простодушно, као да се то само по себи разуме.

— Да прегледам кад пишем? — узвикнух ја зачуђено. — Ваљда не мислите да ја пишем . . . пропис, као какво ђаче?

Мој нови познаник, који већ по томе што је свршио извесну вишу школу и имао о томе сведоџбу, морао је знати да човек у мојим годинама тешко да пише прописе, па се мало као и љутну:

— Е, којешта! од куд би то могао да мислим?!

— Него?

— Него, као држим, да се то не може да пише тако на памет.

— Али, нисте, хвала богу слепи . . . ето видите лепо да се може . . . Оно истина има учених списа, н. пр. историја, филозофија, природне науке и т. д. при којима се писци често позивају на друге писце или изворе, и онда их ваља имати при руци ради тачности навода и исправака; али ја не пишем научно дело. Ово

што радим спада у тако звану лепу књижевност, у коју долазе песме, драме, приповетке, романи и сличне забавне ствари. Тако нешто пише се обично као што и она тица тамо на грани пева — без нота . . . , завршим показујући руком кроз прозор на једног коса, који је таман почео да — у песми потвђује оно што сам казао.

Мој познаник зинуо, па само гледа и не трепће. И тек се маши за оне исписане полутабаке:

— И ви сте све ово написали онако из памети, како вам је дошло.

— Разуме се.

— А није вам нико тако нешто причао, па ви то сад дотерујете?

— Није. Све што видите ту исписано, све је измишљено. —

— Од почетка до краја.

— Од почетка до . . . док дођем до краја. Јер ово што видите није још ни половина од половине.

— А кад сте ви то измислили?

— Кад сам полазио овамо. Возајући се у колима, седио сам и пушећи премишљао, па ми тако дошла мисао, која се све више разграњавала, док нисам постепено склопио, у памети целу грађу.

— Нека би и било као што ви велите, — настави мој познаник, који је, узгред буди споменуто, у школи учио и историју књижевности и из ње положио испит са врло добром оценом, — али опет ја не могу да разумем како сте ви то све могли задржати у памети да све сад по реду испричате . . .

— Врло просто. Ја сам само смислио целину, у главним потезима, па сад пишући она се испуњује. Све оно што ја о овом мом делу овога тренутка још знам, могло би стати на по табака, — али кад наставим

писање оно ће се разгранати још бар на петнајест табака . . .

— Та шта говорите!? — узвикну зачуђено мој школовани познаник, па се тек осмену: — извините, али ја чисто не могу да верујем . . .

— Да би вас уверио, ево да вам прочитам ово што видите написано.

— Баш сам љубопитљив, прихвати радосно мој познаник који је свршио своје науке са „врло добрим“ успехом.

Ја узех да читам а он слушаше пажљиво, одмахивајући по кад кад главом. Кад сврших читање, а он ће тек запитати:

— Па шта ће бити даље?

Ја му испричам како ће ствар даље да се развија и како ће се завршити.

— И то је све? — упита он.

— Све.

— Штета!

— Штета?! — зачудих се.

— Што није тако занимљиво као ово што сте *прочитали*.

Ја се осмехнух:

— Ко зна, можда ће бити.

Он одмахну главом.

— Дај боже, али . . . не бик рекао.

У том уђе ђак носећи у руци новине.

— Ево, дошла пошта из Београда.

Дај овамо, — рекох ђаку, па нам испеци још по једну кафу.

Ђак ми преда новине, и одмах изађе.

Мој познаник, као школован човек, радо је читао новине и говорио о политици те ће одмах рећи:

— Шта ли има новог?

— Извол'те прегледајте, — рекох пружајући му новине.

Он их брзо шчепа, као гладан човек комад круха и сав се задуби у читање.

Међутим, ја метнем пред-а-се онај полутабак на коме сам прекинуо писање и наставим даље рад. Тек сам отпочео, — а мој познаник узе да говори. Ја га погледам *читао је на глас*.

— Молим вас, немојте се трудити, — рекох тек ја, — ја ћу већ и сам читати.

— Па ја читам . . . за себе, — опет се као као љутну мој познаник, који је, као што сам се из његове сведоџбе уверио положио прописане испите чак и из природних наука...

— На глас? — зачудих се ја.

— Па . . . тако ми то остало још из школе од учења лекција . . .

— А, тако! Но сад ваљда . . . не учите лекцију? — приметих а преко усана пређе ми осмејак.

Он се само окрену и настави читање, али не више на глас . . .

Ја се више нисам на њега освртао. Радио сам свој посао. Скоро да избацим и други полутабак, — кад се тргнем. Мој познаник лупи се по колену узвикнувши:

— Е, брате, како га написа?!

— Ко? Шта? упитах га зачуђено.

— Читајте, молим вас, тај им је насолио! То мора бити да је глава! — рече мој познаник пун одушевлења и пружи ми новине показујући на уводни чланак.

Оставим перо и узмем новине... прегледам, обичан, мало живље написан новинарски чланак.

— Лепо написан, — рекох и оставих новине.

— Али читајте само оно у средини, па завршетак, — гураше ме мој познаник.

— Прочитао сам.

— Све?!

— Све од почетка до краја.

Мој познаник ме гледаше са избеченим очима, па тек одману главом:

— То није могуће.

— Сасвим, — одговорим смејући се. — Само је разлика између читања онога који је новинар и онога ко није новинар. Ми већ знамо како се такве теме „обрађају“ те прелазимо летом преко свију „благогласија“ ради утрпаних фраза и китњастих израза, па тражимо саму ствар — суштину предмета. Остало се нас не тиче јер . . . ми се разумемо.

— Тако?! — отегну гласом мој познаник. — Ви сте новинари онда неки особити људи. А молим вас, дали би сте ви мени хтели да причате како се то *пишу новине*?

— Хм! Како се пишу новине? То вам је врло чудновата ствар. Није ту главно само *писање*. Кад човек већ има тему, — оно онда иде по себи . . . Ево видите, — и узех да му читам оно што сам израдио док је он разгледао новине.

— Па то је наставак од вашег дела.

— Наравно.

— А шта ми то нисте читали кад и оно друго.

— За то што сам сад написао, док сте ви читали новине.

— Па од куд сад то све, кад се не сећам да сте о томе после причали.

— Ето тако се то пише. Једна мисао рађа другу, о којој човек до пре једног тренутка није ни сањао, исто тако као и она кап по кап, која једна другој слична, пада једна за другом и ствара у камену и од камена дивне управо чаробне облике, какве није кадра извести рука најгенијалнијег уметника. Тако је и вештина писања, она је самоникла, она ако није тако рећи с човеком створена, њему урођена . . . она се не може научити. Отуда и долази да

су често многи високоучени критичари — насели, кад су из области критичара зашли сами у белетристичаре . . .

— Дакле осим писања, има за новинаре још нешто што је важно, — окрену говор мој познаник, који ваљда за то што је положио испит из историје књижевности и има сведоштво о томе, — сматраше да је дивотно обавештен о томе како се пише.

— Има те како. А то је *ства-*

рање и *прилике* које утичу на његово стварање. О томе би се могло причати ваздан као оно Шехеразда у „Хиљаду и једној ноћи“, — само с том разликом што су за *српске новинаре* богатство, уживање, задовољство и признање . . . много недостижније бајке, но што су оне из „Хиљаду и једне ноћи“ . . .

— Молим вас, причајте ми, — окупи мој познаник.

— Добро причаћу вам . . . Добро, али кад се други пут састанемо.

* Ман. Ђорђевић-Призренац.

С Ј Е Н К Е

I.
Кроз сузе те гледам ево
 О анђеле среће моје,
 Ти си мени радост пјев'о
 Из смирене душе своје.
 Ти ми бјеше ведар, као
 Плаво небо у разданку,
 Ал с твог лица отсјај пао,
 Нема раја у твојем санку.
 Нема мира у твојем оку,
 Смрвљено је срце твоје,
 У јад, тугу предубоку
 Пропало је, пропало је . . .
 Усне су ти тако мртве,
 Тако пуне — пуне јада,
 Као оне хладне жртве,
 К'о могила мртвих нада.
 Да, могила, могила си
 Мој анђеле, и ја и ти,
 Докле другог радост краси,
 Докле другом зора свити:
 У чељусти гладне змије,
 Вјечног бола, ми стојимо; —
 На твојем челу в'јенца није,
 В'јенца, ког сп некад им'о,
 На мом срцу мира нема,
 Мира, што је некад био; —

Нама судба поноћ спрема
 А брише нам данак мио.
 К'о блиједо, лишће н'јемо,
 Откинуто с витих грана, —
 Ми венемо, док свенемо,
 На могили мртвих дана . . .

II.

Сунце спава, зрак се крије,
 Сиви вео горе склања;
 Хладан вјетар лице бије
 И опало лишће гања.

Као поздрав смрти оне
 Црна јата гладно вриште; —
 На очи ми сузе гоне
 А оковом душу тиште.

Умрли су ведри дани,
 Умрле су пјесме јасне,
 Умр'о цв'јетак на пољани, —
 Ах, и небо мре и гасне.

И ти, јадно срце моје,
 Умрло си, издах'ло си,
 Болни издах душе твоје
 Хладна јесен вјетром носи . . .

III.

Ја те гледам . . . Кроз ту таму
Што је мутна јесен свија,
Видим твоју слику саму
Што ми јадну душу вија.

Видим твоје грло б'јело,
Густу косу, слатко лице,
Видим твоје вито т'јело,
Видим твоје трепавице.

И срце ти видим кобно,
Пустош, гдје се змије роје,
И гдје демон кличе злобно
Над развалом среће моје.

IV.

Клела си се, а ја бијох
Пун радости и пун нада,
Па жељено руке свијох
Око твога т'јела млада.

Клела си се, лијућ' сузе, . . .
Ја вјерових, ах, вјерова',
Па из твоје руке узех
Чашу јада и отрова.

V.

Не враћај се никад више,
Никад више, срећо моја,
У мом срцу не ћеш наћи
Кутак мира ни покоја.
Не ћеш дигнут' мртве снове,
Ведру радост да ме прати,
Твој загрљај никад више
Не може ми раја дати.
Залуд сунце пустош грије,
Ту не сину цв'јетно доба, —
Ко оживље хладну жртву
Под мраморјем хладна гроба? . . .
Ко преломљен бор у гори
И ја тако трајем дане,
Залуд сине премаћеће
Бор не шири лисне гране.

VI.

Небо хладно, сунце хладно,
Цв'јеће свело, жубор стао,

К'о невољно, чедо јадно
Жути листак с грана пао.

Тужно шуми, к'о да иште
Мртву срећу прошлих дана,
Ал над њиме вјетри вриште
И гаврани гракћу с грана.

Тако паде вјера моја,
И њу јесен мразом таче,
Па сад свела, без покоја,
На твој хладном срцу плаче . . .

VII.

Волим гледат чедо благо
Кад се љупко смијат' стане,
А у оку племенитом
Премаљетна срећа плане.

Ах, и ти се смијат' знадеш,
Твој осмејак топло грије,
Ал у њему, чедо моје,
Безбожни се демон крије.

VIII.

Игранке ће скоро бити,
Јесенске су дуге ноћи, —
Све ће цуре колу доћи,
Моје чедо, доћи и ти.

Доћи, доћи и поведи
Раздрагано коло лако
И у срцу носи пак'о
И лукаво мене гледи . . .

IX.

Причала ми, ружа свела,
Коју си ми некад дала, —
На сред твога њедра б'јела
Да је једне ноћи стала.

Причала ми, да је неко
Миловао твоје власи,
Све до зоре да је тек'о
Слатки жубор, слатки гласи.

Причала ми, како ти је
И пољубац неко иск'о,

И ручице твоје двије
Страсном снагом да је стиск'о.

А ти ниси знала друго
Нег' пољубац слатки дала,
Грлила га дуго, дуго
И својом га душом звала.

Причала ми ружа свела . . .
А ја ружу пламу дадох,
Црну слутњу збрисах с чела
И преда те опет падох.

Ја те жељно срцу стисну'
И љубих ти очи вреле,
Нит' чух, кад мој анђ'о врисну
Са пепелом руже свеле . . .

X.

Не вјерових да у себи
Небо скрива светост раја,
Ал кад ступих ближе теби
Ја се кајах, љуто каја'; —

Јер кад спазих очи твоје
Ја пред тобом с вјером стаја',
Моје срце појало је
Пред дверима св'јетлог раја.

Не вјерових ни у пак'о,
Ал мрак видјех срца твога,
Па сам плак'о, љуто плак'о
Са невјере — пакла свога.

XI.

Још прамичак косе твоје
На свом срцу вјерно храним
И од црне, мутне јаве
Обманом се црном браним;
И у глуво, нотње доба,
Кад горчину јада пијем,
Над прамичком косе твоје
Заостале сузе лијем.

XII.

Побједилац краљ сам био,
Ти ми бјеше власт и сила,
И у круни алем мио
Ти си само, ти си била.

За те ступах посред боја,
За те дадох море крви,
Ал невјера црна твоја
Са главе ми круну смрви . . .

Тад с кајањем душе своје
Преда ме си тужно клекла,
Твоје т'јело дрхтало је
А низ лице суза текла.

„О, опрости, о опрости!“
Молила си свела, јадна,
А ја мртав од жалости
Стајаш као ст'јена хладна . . .

XIII.

Твоје мале руке б'јеле,
Које су ми в'јенце плеле
И пружале на састанку
Б'јелу ружу мирисанку;
Твоје руке, цв'јете мио,
На које сам некад лио
Од радости сузе вреле, —
Твоје мале, руке б'јеле
Сада су ми покој дале:
Раку су ми ископале,
У раку сам хладан лег'о,
Хладном руком груди стег'о,
У грудима љубав своју,
У љубави слику твоју,
Твоја уста, срце твоје —
Црну раку смрти своје . . .

XIV.

Кад у глухо буде доба,
Ја ћу устат' из свог гроба,
Па ћу теби, у сред ноћи,
На састанак опет доћи.
Загрићу твоје т'јело;
Твоје косе, лице б'јело,
Твоје очи, грло красно
Љубићу ти, љубит' страшно.
Причаћу ти бајке нове,
Вјерност, љубав, слатке снове,
И све друго, што ће знати
Твоме срцу среће дати.
Па ћу с плавим цв'јетом једним,
Што на хумкам нице ледним,

Из пепела што се буди,
Закитити твоје груди.
А кад сине зора ведра,
Тргућу се са твог њедра:
Пут до гроба сузам росит'
И у срцу змију носит'.

XV.

С могилā се плоче дижу,
Мртве сјенке гори стижу,
И кроз таму ноћи мртве
Скупљају се хладне жртве.
До костура костур стао,
Један другом руку дао,
И к'о хладно, цв'јеће свело
Маглено се коло сплело;
Игра, игра смртно робље,
Потреса се хладно гробље —
А уз тресак мукло поје
Тавни костур среће моје.

XVI.

Ти вечерње, тихо звоно,
С твојим звуком, што сад блуди,
Мој дух, што је с јада клон'о,
Из мојијех носи груди.

Однеси га и утопи
У срдашце чеда мога,
Ту нек вјечно крило склопи
Над пепелом мртвог бога.

XVII.

Збогом пјесме радованке,
Ведра чеда душе моје,
Ваше руже мирисанке
Хладни вјетар раскид'о је . . .

Благи извор, из кога ми
Жубористе сваког дана,
Сад у мртвој снови тами
К'о на гробу сува грана.

Никад више, никад више
Нећу сиват' ведре снове, —
Моја рука сузе брише
А на очи сузе нове . . .

Тек кроз спомен мртвих дана
Ја ћу слушат' ваше звуке,
Док од бола и од рана
Не прекрстим хладне руке . . .

Алекса.

НА МЛАЂИМА СВЕТ ОСТАЈЕ

— Приповетка из српског живота —

— Радоје Домановић. —

(СВРШЕТАК)

Милан, Мита и Јана ударише у смех, а Стева стајаше пред њима с покуњеном главом. Сав се тресао од узбуђења, јер је знао од прилике, какви ће догађаји да се испреду из свега овога што он буде одговорио.

— Ајде, море, шамуто мој, љуби оца у руку, 'оће да те жени — рече Јана Стеви и поче га вући оцу.

Стева пребледе и стаде непомичан као окамењен.

— Ајде, социјалцу, 'оће отац да ти проси девојку! — и Мита расположен пружи руку.

— Ја нећу да се женим! — рече Стева одлучно и пође вратима.

— А 'оћеш с Љубом да шурујеш, битанго! — викну Мита и скочи са столице.

— Стева изађе, а за њим одмах мајка.

— Нећу да чујем битангу, нека иде у свет; зар он с моји непријатељи, а ја га од оволицко подигао!? — виче Мита и хоће за Стевом.

— Полако, море, 'оће он, то се само шали! — теши га Милан и зауставља.

Изиђе и Милан у намери да склони Стеву на женидбу.

Пошто рече Јани да изађе и да га остави на само са Стевом Милан отпоче:

— Елем, о-ва-а-ај . . . . Млад човек треба мало и да се спусти с Парнаса на земљу (ту се Милан задовољно осмехну својој духовитој фрази)! . . . . Елем, дакле треба мало сићи с Парнаса. . . . . Овај свет је врло заплетен, а стазе су живота врло клизаве! —

— Стазе су клизаве е . . . е . . . е, мој младићу у . . . у . . . у! — изговори Милан после мале паузе као кроз неку врсту чудних уздаха.

— Дакле у чему је ствар? — упита Стева љутито, јер већ постаде нервозан на „Миланово преглабање“.

— Пут врлине, говори Милан, врло је трновит и мучан, али овај . . . —

— Ужасно глуп и досадан човек! — мисли Стева и већ устаде са столице од досаде.

— Али, овај, човек треба, знате, да забаци све своје . . . . — поче опет Милан развучено.

— Ви имате врло чудновате појмове о женидби као и мој отац! — рече Стева заједљиво и изађе на врата.

Стева је чуо очеву вику кад је излазио кроз ходник:

— 'Оће с моји крвници, а оцу неће да помогне! . . . Нека иде у свет или ћу га убијем! Ја сам га и родио!.. —

Милан се врати натраг у Митину гостињску собу и рече му очајно:

— Стева је пропао; нема од њега ништа! —

Већ је у велико пао мрак на земљу, а Стева се не враћа кући.

Мита ван себе од љутине: лупа све што му падне шака и прети како ће Стеву заклати чим дође кући.

— Нема га још! — прошапће с времена на време Јана и бризне у плач.

Прошло је пола ноћи и Стеве још нема. Он је још тога вечера отпутовао возом за Београд.

Мита седи на своме кревету, ћути и пуши намрштен цигару за цигаром. Сви његови леви снови што их бејаше сањао одбегли су, како му се се чињаше, да се никад не поврате. Љубу је сад мрзео више него икад у своме веку.

Јана лежи на својој постељи. Покрила је лице рукама и плаче. Она је била готова да све жртвује за љубав свога детета. Стотинама црних слутња и најтужнијих мисли испуниле су њену душу.

Мала лампа на столу једва осветљава ово двоје старих у два краја собе. Зричци као и обично певају своју ноћну песму: „Зри, зри!“ и прекидају тишину што у соби влада.

— Што слиниш? — викну једном Мита, и тресну једну винску чашу о земљу.

— Срце ме боли! — говори му Јана, па опет удари у плач.

— И ако дође ја ћу га одјурим! — виче Мита и не дозвољава да се и Стевино име помене у кући.

— Не ћеш, бога ми! — цикну Јана и преко свога обичаја и у том тренутку чисто бејаше готова, да кидише Мити за очи.

— Напоље, напоље и ти, кад га браниш! — продера се Мита рапа-

вим гласом и скочи са столице, па појури на Јану.

— Одјури и мене, а дете си већ одјурио, срам те било! — виче Јана и не миче се с места.

С улице допреше весели усклици неке пијане руље, а за тим се зачу и песма праћена свирањем.

— Нека куца, мари ко за сате!
— . . . . .

Све тише и тише.

Опет настаде тишина, коју с часа на час прекида у соби Јанино јецање. — Зричци и даље цврче, а над Митином главом дижу се читави облаци дима. Уздаси његови прате Јанино јецање и зрикање попака у зиду.

О, да дивне и тужне хармоније!...

Већ сутра дан причали су у овом месту, како је Стева потегао нож да закоље оца; а неки су опет причали обратно. Једни опет додају како је Стева ишао на реку и хтео да се удави што га нагоне, да узме девојку коју он не воли.

— Шта ли чини црна Јана?! — питају се жене.

— Плаче, друго, дан и ноћ: шта ће тужна и несрећна?! —

По нека се и крсти и додаје:

— Боже, сачувај свакога од таквога чуда! —

Није прошло ни месец дана од овога догађаја а Јана се покрпа са својим старцем и отиде Стеви.

Стева је био добио државну службу у Прокупљу.

VII.

Мита остаде сâм и тек сад осети како му је хладно око срца. Осети како му неки јад притискао душу. Нити слатко једе, нити пије, а сан никако да му дође на очи.

Није самовао ни месец дана, па већ паде у постељу.

То је било некако баш пред божић.

Лежи Мита сâм без игде икога, па му се већ учинило како ће умрети.

Неке грозне мисли почеше га из дана у дан све више гонити и он чисто не знађаше куда ће, а осећа да би требао или некуд далеко да бежи или . . .

Тешко је старцу, који после толико нада у својим старим годинама буде и од бабе своје напуштен.

На три четири дана пред божић паде Мита у право живчано растројство.

Лежи на постељи, грозница га још није пустила, а он мисли:

— Ја не могу овако даље издржати! Ја празник не могу овако дочекати!

Сећа се како је сваке године дочекивао празнике весео и расположен крај Јане и Стеве.

Осети болове у грудима па и нехотично отвори уста, те хтеде викнути Јану, да јој се пожали, али се одмах сети да и ње нема. Погледа на место где она обично седи и сузе му се завртеше у очима.

Већ се зажелео и свађе са њом и њеног гласа и шале и прекора кад седе по вечери „што прави дебеле цигаре, и брзо потроши пакло!“ Свега се сећао и без свега није могао.

У соби чудна тишина. Мити се стеже срце од бола. Тужне га мисли обхрваше. Учини му се како ће скоро умрети и како више Стеву неће никад видети.

Леже потрбушке покри лице рукама и зајеча горко. Плаче он и као да чује да му глас неки говори:

„Одјурио си сина и бабу! . . . . Срамота! . . . Место да чуваш сина, па да на његовим рукама умреш, а

ти га јуриш због твоје свађе са Љубом! . . .

Чини му се како му смрт стоји за вратом и пружа своју коштуњаву руку да га задави а говори му неким гласом као из гроба:

„Видиш ли да ти се дани на прсте броје? Што јуриш сина?! Умри на његовим рукама.

Мита сад скочи с постеље и кроз плач викну очајно:

— Сине, морам те још једном видети, морам умрети на твојим рукама? . . . —

Хтеде да јурне на врата и да кроз ноћ јури далеко, далеко, да трчи сину своме, да трчи Јани, да их притисне на своје груди и да умре — срећан и пресрећан.

Одмах сутра дан написао је он писмо сину у коме му вели да је на смрти и моли га да му за све опрости и дође кући.

„Дођи, сине, и живи срећно! Све што имам твоје је, а моји дани већ су избројани! . . . Дођи са мајком, дођите одмах, ја не могу без вас! Дођите, јер ћу умрети!“ завршио је Мита писмо сину.

VIII.

Ред се у Митиној кући повратио. Мита је крај свога сина срећан и задовољан, али ипак се дуго стидео пред светом што сви већ знаћаху да је он попустио.

Мало по мало, па стид више Миту не мучаше. Изгледа, као да се помирио с мишљу да све то тако мора да буде.

— На млађима свет остаје, ја сам своје свршио! — говорио је он често у разговору.

Прође доста времена како се Стева вратио кући.

Једнога дана опет је сазват збор омладинске странке.

Мита је чуо, да ће Стева говорити, па се и сам ућушкао у гомили људи што се на збор искупише.

Стева је говорио дуго и одушевљено.

— Ми морамо у борбу! . . . Морамо доказати да смо достојни потомци наших дедова, да је у нама српска крв наших очева! — говори Стева.

Миту заголицаше ове речи и очи му заблесташе.

— Наши су очеви одужили свој дуг, они су своје улоге одиграли, а сад је ред, да и ми припремимо поље нашим синовима! Ми морамо спремати боље нараштаје него што смо ми сада, па да и ми с поносом гледамо на своје млађе, који ће нас надмашити, као што и наши очеви треба да гледају у нама себе саме, само препорођене и усавршене, треба да гледају у нама наду и узданицу своју! . . . На млађима свет остаје! — Заврши Стева одушевљено свој говор и са свију страна осу бурно плескање и усклици: „Живео!“

Неколико њих са збора дигоше Стеву на рукама и опет се осуше усклици:

„Живео! Живео!“

Мита не верује чисто својим очима. Гледа све ово и чини му се сан, а нарочито кад примети да је и Љуба међу онима који Стеву дигоше на рукама.

Неко чудно осећање га обузе. Сузе му ударише на очи. Коракну напред и хтеде раширеним рукама полетити Љуби и загрлити га, па ипак, то му се учини немогућно и сам не зна зашто.

Место свега тога он готово бесвесно викну:

— Живели омладинци! — а две три сузе му се скотрљаше низ образ.

Тога вечера дошао је кући с накривљеном шубаром исто готово као и оно у почетку ове приповетке и цело вече говорио о збору.

— На млађи је свет, ја како, ја за моје дете и радим, али деца данашња нису као што треба! — говори он с бабом.

— Опет мој Стева треба оца да пита, па као добар син, а он рђаво ради! — жали се Мита те исте вечери.

Павле и Јеша су дали изјаве да прелазе у омладинце.

Милан је отишао да живи у Н., јер је то тако хтела његова госпођа наводећи разлоге, како јој не прија клима у овом месту, где до тад живеше и како је у Н. здравије за живот. У самој ствари тамо је премештен неки господин, кога је она радо гледала и још радије бивала у његовом друштву.

Милан јој чини на вољу, јер она је много млађа, па сигурно је и он помирен са мишљу да „на млађима свет остаје!“

„Чудне су ситуације у овом свету!“ што рекао наш Милан.

Лесковац, 1896. г.

* * *

А ја је слатка чаша што ми је она пружи,
До капи ја је пијем . . . богињо л'јепа, служи!
Слатки је то напитак што душу тако снажи,
Откуд та сласт у њему? — богињо л'јепа, кажи!
Точи, ох, само точи; . . . зар те мој поглед плаши?
Зар ћеш твог пустит' војна при само једној чаши?!
. . . Мутно је око моје, можда од твог напитака,
Не мари, . . . дај ми другу, ова је чаша плитка.
К'о пијан војно када с бојна се поља враћа,
Срце му пуно славе, ал' нога једна — краћа.
Поглед му вес'о блиста, за веље не зна јаде,
Опијен славом, роду тек једну ногу даде.
. . . А видиш, ја ћу бити издашније још руке,
Овако пијућ' с тобом кад стигнемо до луке.
Тамо ћу момо дивна празан ти пехар дати,
А твоје слатко пиће, мој живот нека — плати.

*

. . . „Лудаче један прави!“ — Судбина кроз см'јех рече —
„Од чег' се други мршти и гледа да утече, . . .
„Ти мирно примаш, . . . пијеш и лијеш у те груди,
. . . „Е. баш је пјесник луда! рекли су давно — луди.“

Ст. Бешевић-Петров.

Д Е Н И З А

ДРАМА У ЧЕТИРИ ЧИНА, НАПИСАО
АЛЕКСАНДАР ДИМА СИН

с пишчевим допуштењем превео с француског

Милан Вл. Ђорђевић.

(НАСТАВАК)

ДРУГИ ЧИН.

Исти салон.

ПРВА ПОЈАВА.

Андрија, Брисо, доцније Тувнен.

(Андрија седи и чита писмо, које је мало час написао; Брисо улази).

Брисо.

Ево смо се вратили из шетње, господине конте. Све је било не може бити боље; нисам се одвајао од госпођице од Бардана. Доносим вам све рачуне за последњих шест месеци на оверење и потпис.

Андрија.

Метните ту те хартије, драги мој господине Брисо. (Показује сто). А како смо за тренутак сами, то хоћу да разговарам с вама и да вам захвалим још на нечем другом. Не само Тувнену, него и вама имам да захвалим, што сад моја добра рађају, што су ми приходи порасли за трећину, трошкови смањени бар за половину, и што је стање мог имања много боље него што је било онда, кад сам га расипао. Ну, ма шта да се деси — сви смо смртни — ја сам се постарао, те да се од сада немате бојати онога, од чега сте у прошлости патили.

Брисо, (збуњен.)

Господине конте!

Андрија.

Боље би било, да вам то нисам казао, те да поштедим вашу осетљи-

вост, али ја волим казати све, што мислим, и налазим, да је увек добро знати, куд се иде. А сад хоћете ли ми допустити, да вас упитам за једно обавештење? Ја познајем одавно госпођу од Тозета и њенога сина, али ви их познајате још много више.

Брисо.

Тозет и ја друговали смо у гимназији, исто као ви и Фернан доцније. Звали смо један другог најбољим пријатељем, име, које се у младости тако лако даје. Ја сам му био девер, кад се женио; он је био мој девер, као сам се ја женио. Његова жена донела му је нешто мало новаца, а ја сам пак морао напустити војску, да бих се оженио, јер моја жена није имала ништа. Био је предузимљив. С миразом госпође од Тозета бацио се с успехом на неколика предузећа! . . .

Андрија.

И у једном предузећу дао вам је неко место, јел' те?

Брисо.

Место благајника.

Андрија.

Које сте ви напустили.

Брисо.

Да.

Андрија.

За што?

Брисо.

За то што ме извесни клијенти бацаху у бригу.

Андрија.

Разуме се. Г. од Тозета дошао је под суд пре неколико година.

Брисо.

Годину дана пред своју смрт.

Андрија.

Знајући ценити ваше поштење боље но ико, он вам је понова понудио једно благајничко место, које сте, зацело, могли примити. Другови и командитори г. од Тозета беху људи озбиљни. Па ипак сте одбили?

Брисо.

Да.

Андрија.

Међутим нисте били богати.

Брисо.

Далеко од тога.

Андрија.

Онда, зашто сте одбили?

Брисо.

Зато што се међутим догодила између нас једна чисто лична ствар, која ми је забрањивала, чинило ми се, да му ишта дугујем. Место у тој новој кући значило би за мене милостињу или бар оштету, а ја то нисам хтео.

Андрија.

Како то?

Брисо.

Наша деца, Фернан и Дениза одрасла су, као што знате, господине конте, у тако тесном пријатељству, да су једно другом говорили ти, и да то још и сад чине. Чак је било говора између Тозета и мене онда кад смо обојица били сиромашни, да се њих двоје узму. Али кад је Фернан навршио двадесет и две или двалетет и три године, почео је да нас избегава. Тозет, поставши богат, нађе да му сродство с нама не би било довољно, те ми једнога дана изјави, да не

треба да рачунам на тај брак. Мало времена после тога дође да ми понуди поменуто место, које сам, мислим, морао одбити.

Андрија.

Имали сте право. Ја вас толико распитујем о вашим личним стварима не из радозналости, уверавам вас, већ из пријатељства према вама. Пошто је та удаја покварена, госпођица Брисо пала је у постељу, јел' те?

Брисо.

Да, господине конте.

Андрија.

Она је волела Фернана?

Брисо.

Да. По неки пут нам је саветовано, до душе, да прекинемо ту тесну везу, која је могла имати штетних последица по њезину удадбу; али, сиромашна девојка тако се ретко добро уда, да није требало, мислили смо, жртвовати тој могућности једно пријатељство из детињства. Моја жена и ја погрешили смо, што нисмо послушали те савете. Не из рачуна, него из навике, из поверења остављали смо ствари да стоје како су стајале. Фернан је био за нас као син, мислили смо да га ни Дениза није сматрала друкчије него као брата. Били смо несмотрени. Дете је узело за збиљу што збиља није било. Много се напатила морално и телесно. Нити је више спавала, нити јела. Омршавела, исцрпена, приморана да напусти лекције, које је давала а које су нам биле од велике помоћи, као и учење певања, на које је полагаала толике наде, она нам је просто на очиглед умирала. Њена мајка није могла да ради ништа друго, до да њу негује, а ја сам био рачуновођа у једној малој трговини, где сам радио од осам часова у јутру

до седам у вече и зарађиво таман толико, да не умремо од глади. Срећом имали смо стару једну пријатељицу доста имућну, која је живела на југу. Она случајно дође у Париз и одведе са собом Јованку и Денизу. Било је крајње време. Сунце учини још једно чудо више и поврати ми кћер. После тога, госпођа од Тозета била је тако добра, да ме препоручи вама; то нас је спасло. Госпођа од Тозета мало је ветрогоњаста, али није зла и ја никада нећу заборавити, колико јој дугујемо.

Андрија.

Опростите ми, што сам изазвао те болне успомене.

Брисо.

Све је то прошло, хвала Богу и вама господине конте.

Андрија.

Јесте ли одиста сигурни да је све прошло? Јесте ли уверени, да госпођица Брисо више не воли Фернана? Госпођа од Тозета удова је. Имање, које јој је муж оставио, није било тако велико, као што се мислило за његова живота. Она и њен син расули су готово све што им је припало. Сад су у оскудици и били би мање горди и мање би захтевали него некада. Кад би ваша кћи имала мираза, Фернан би јој се можда вратио, и, ако га она још воли . . .

Брисо.

Дениза није злопамтило, господине конте, али зна, шта јој достојанство налаже. Опростила је, али је и заборавила у исти мах. Ма шта се десило, она се прошлости неће вратити. А после, ствар је врло проста, она нема ни сад мираза, као што ни пре није имала.

Андрија.

Чујте ме, драги мој господине

Брисо, ако нема никаквог другог разлога . . .

Брисо (прекида га.)

Ја вас молим господине конте, немојте ми рећи, што хоћете да ми кажете, после свега што сте ми већ рекли.

Андрија (пружи му руку.)

Дајте ми руку, хоћете ли?

Брисо (да му руку.)

О! (Рукују се срдечно. Брисо смешећи се брише једну сузу.) Извините! . . .

Тувнен (улази.)

Све сам обишао, све сам прегледао до ситница; драги мој господине Брисо, све је без поговора, савршено.

Брисо.

Ви сте сувише добри. (Андрији) Могу да идем, господине конте?

Андрија.

Идите, драги господине Брисо; али се немојте удаљивати. Можда ћу се кренути на пут, те ми ви можете затребовати; до виђење!

ДРУГА ПОЈАВА.

Андрија, Тувнен.

Тувнен.

Путујете?

Андрија.

Да.

Тувнен.

Јутрос о томе није било речи.

Андрија.

Часови брзо пролазе.

Тувнен.

Куда ћете?

Андрија.

Зар ми нисте и ви рекли да путујете?

Тувнен.

Да.

Андрија.

Идете?

Тувнен.

У Одесу; имам тамо важна посла.

Андрија.

Госпођа Тувнен иде с вама?

Тувнен.

Не, она остаје с мојом мајком и с децом.

Андрија.

Путујете сами?

Тувнен.

С мојим слугом.

Андрија.

Хоћете ли ме за сапутника?

Тувнен.

Како да не! Али; као што бих разумео, да путујете с извесном сврхом, тако мало разумем, да то чините без друге сврхе сем моје. Нема сумње, ја сам красан друг, али, напослетку, то није довољан разлог, да ви наједанпут напустите вашу кућу, вашу сестру, ваше послове, ваше навике...

Андрија.

Ја морам путовати, морам променити ваздух, морам се отргнути од самога себе.

Тувнен (брижно)

Шта вам је?

Андрија.

Хоћу да вам кажем све. Велико поверење полажем на вашу деликатност и на ваше пријатељство. Најбоље ћу вам се одужити, кад вам откријем и моју највећу тајну.

Тувнен.

Ви ми ништа не дугујете. Али ја ћу вама вечито остати обавезан. Кад сам био сиромашан радник, луда, сакњало, кад сам се бавио механичким проналасцима, ви сте, не познајући ме,

дали ми на зајам, без интереса, новаца, колико ми је требало. да добијем прве повластице. Без вас ја бих остао у беди и немоћи. После сам ја вама дао неколико савета за обрађивање добара, улио вам љубав раду и, можда нешто више, осећање истине. Потпуно смо се изравнали, ако силом хоћете да будем незахвалан. А изван сваке је сумње, да смо обојица поштени људи, и да сам вам ја велики пријатељ. А сад, да чујем.

Андрија.

Ја сам заљубљен, или, боље реће, јер та је реч за пролазна осећања, или, боље рећи, ја волим.

Тувнен.

Па не иде све као што треба?

Андрија.

Не иде.

Тувнен.

На овом свету ништа не иде, као што треба. А коју волите?

Андрија.

Кћер онога ваљаног човека, који је мало час изашао одавде.

Тувнен.

Појмљиво! Зна ли она то?

Андрија.

Ја јој о томе никад ни речи не рекох.

Тувнен.

Е, па онда ето вам не може бити боље прилике, да јој кажете.

Андрија.

А ако...

Тувнен.

А ако?...

Андрија.

А ако ме она не воли?

Тувнен.

Питајте је најпре. То је најбољи, чак једини начин да се дозна.

Андрија.

Можда? Ја сам богат, она је сирота!

Тувнен.

Бојите се рачуна код те девојке? Ја не верујем. Не изгледа ми таква. Убеђен сам, да она наклоност према вама, ако је осећа, одбија, потискује на дно душе своје, — толико се мора бојати, не само да други не посумњају у њу, већ да и она сама у себе не посумња. Она ништа не чини, чиме би вас задобила или изненада вашим срцем обладала, а захвалност, коју, као и њени родитељи, осећа према вама, показује врло достојним понашањем, које најбоље одговара њеном положају. Али, онога дана кад буде дознала, да сте међу свима женама њу изабрали, да хоћете да је узмете за друга кроз цео живот, какво изненађење! каква слава! каква радост! а одатле до љубави не само најискреније, већ и најстрасније, мислите ли да је далеко? Тако сам се ја оженио. Узео сам лепу, добру и поштену девојку, која ни паре није имала, нити се икада томе надала. Сваки дан захваљујем Господу, што сам то урадио.

Андрија.

И ја хтедох то исто да учиним. Намеравао сам да себи приредим тај лепи призор: изненадно остварење свега што може зажелети девојка сирота и поштовања достојна, коју водим. Живот пун рада у чистом ваздуху, који овде водим, повратио ми је много од мојих првих илузија и моје негдашње безазлености. Међутим, кад опазих утецај, који госпођица Брисо стаде имати на мене, реших се, да га се ослободим или да се уверим о њему. Често ми се

десило, да наједанпут отпутујем у Париз, те да се понова бацам у негдашња, лака уживања. Али сам се врло брзо враћао сав постиђен. Слика госпођице Брисо непрекидно је лебдела између мене и других жена, замењујући их сенкама без душе, па чак и без тела. У повратку журио сам се, и, што сам се више приближавао овој кући, осећао сам се задовољнији собом. Како да вам кажем? Мој дух, срце, душа моја навикли су се, мало по мало, да дишу само у близини те озбиљне девојке. Сав сам прожман дражима, што их она око себе шири. Један или два пута учинило ми се, да сам је затекао мало тужнију, кад сам се вратио. Ето, то је све што сам могао да приметим. Напоследку престанем ићи у Париз и почнем живети правим породичним животом са Брисоом, његовом женом и ћерком и с мојом сестром. Кад вече дође, скупимо се, после ручка, овде; Дениза пева, Марта је на гласовиру прати, а ја путујем по царству снова, док се не повучемо сваки у своје одељење. Та мила девојка све ме више и више привлачи, и ја се питам свако вече: зашто ти је она ту, зашто се тако сам враћаш у твоју празну и нему собу.

Тувнен.

Ну, дакле, што оклевате? Ожените се том девојком.

Андрија.

А ако је имала љубазника!

Тувнен.

Љубазника?!

Андрија.

Да, љубазника.

Тувнен.

Ко вам је тако што могао казати?

КНЕЗ СРЕБРНИ

Роман из времена Јована Грозног, од Грофа А. К. Толстоја.

С руског преводи Вукосава Иванишевићева.

(НАСТАВАК)

Глава XVII.

У МЛИНАРА.

Кад опазише суседи Морозовљев пожар, брзо закључаше своја врата и стадоше гасити.

— Господе, — шапутаху неки, кад покрај њих прође Вјаземски са слугама — Господе, смилуј се! Дај Боже да нас мимоиђе несрећа. — А кад мимо њих прођоше, и далеко одмакоше, народ се кришћаше и Богу захваљиваше.

Вјаземски тјераше коња што брже могаше, тако, да су слуге далеко за њим изостале. Он бјеше наумио, да до зоре стигне у село, гдје га очекивају, затим да оде на своје рјазанско добро. Али не прође ни 5 врта, кад опази да је зашао с пута. У то осјети да га ране, на које до сада није обратио пажње, веома боле.

— Бојариња — рече он, заустављајући коња — слуге су ми заостале... треба причекати! — Јелена по мало долазаше к себи. Кад отвори очи, најприје угледа у даљини пожар, затим позна да је у шуми, на коњу, и да је држе снажне руке. Мало по мало она се сјећаше, шта се догодило тога дана, наједанпут позна Вјаземскога и врисну.

— Бајариња — рече тужно Вјаземски — ја сам ти страхан? Ти ме кунеш? Немој ме клети, Јелена Димитријевна. Куни своју судбину. Залуду си се мене клонила, зар се од судбе и суђенога може уклонити? Види се да си од рођења мени суђена.

— Кнеже — шапуташе дрхћући Јелена — ако немаш савјести, сјети се своје бојарске части, сјети се стида...

— Немам ја части, ни стида! Све, све сам дао за те, Јелена!

— Кнеже, сјети се страшнога суда, не губи душе!

— Касно је, бојариња. Ја сам је већ изгубио. Зар мислиш, ко овако плаћа гостољубље као ја, да има душе? Не, бојариња! Ове сам је ноћи за вазда изгубио. Јуче сам је имао, али данас сам све изгубио, сваку наду на душевно стање. Па и не треба ми рај поред тебе, дивна Јелена! —

Вјаземски све више слабљаше. Он је то осјећао, осјећао како му се буни у глави, али се храбрио.

— Јелена — рече он — ја губим силну крв, уставити је не могу. Слуге су ми далеко, нема ми помоћи... Можда ћу до мало отићи на они свијет... пољуби ме, Јелена. Заволи ме макар на часак, па не жалим умријети. Јелена — продужи он прикупљајући пошљедњу снагу — пољуби ме, жељо срца мога, сунце, душо моја!

Кнез је хтједе загрлити својим крвавим рукама, али га снага издаде, узде му испадоше из рука, заљуља се и паде на земљу. Јелена се ухвати за коњску гриву. Коњ осјети да нема на њему господара, па потрча кроз густу шуму, носећи на себи бојарињу. Дуго су тако трчали, испочетка се старала Јелена, да задржи коња, али је снага издаде, за то се тврдо ухвати за гриву, и предаде у Божје руке. Коњ све бјешње скакаше. За Јеленину хаљину запињаше трње, а по лицу је лупаше грање од дрвећа. У страху чињаше јој се да по обасјаној мјесечином долини трче русалке и маме је себи. Из далека је чула неку потмулу, једноставну лупу. Можда се то смијала и дерала каква авет, или вјештица — то Јелена није знала, само јој је срце од страха све јаче куцало, а лупа се све више чула. Она се дрхћући још јаче ухвати за гриву. Коњ је нарочито трчао онамо откуд се чула лупа. Ено нешто засвјетлуца, нешто као да крилима махну. Наједанпут коњ стаде и Јелена се обнез-

нани . . . Она паде на меку траву. Око ње бјеше чист и пријатан ваздух. Лупа се једнако чула, али већ не бјеше страшна, него је сада успављивала Јелену . . .

Она отвори очи. Пред њом се на води окрећаше велико коло, које надалеко одбациваше своје водене капљице. Оне према мјесечини напомињаху Јелени бисер и дијаманте, којима су је китиле пратиље у башти, баш онога дана, када је наљеглао Сребрни.

— Можда сам у својој башти? помисли Јелена. — Зар опет у башти? Дјевојке! Пашењка! Дуњаша! Гдје сте?

Али мјесто свјежега дјевојачкога лица над њом се саже сијела старчева глава, његова се сијела брада докрену њена лица.

— Видиш како те Бог сачува, бојариња — рече непознати старац, љубопитљиво разгледајући црте Јеленине, — да је коњ пошао мало на лијево пала би у воду. А и коњ је вичан, мјесто му је познато, хвала Богу није му ово први пут, да је дошао у млиницу.

Старчева појава препаде Јелену, она се сјети приче о вилењацима и вукодлагцима, али у старчеву гласу звучаше нешто меко, добродушно — то охрабри Јелену.

— Ђедо, ђедо! викну она — помози, сакри ме!

Млинар се одмах сјети у чему је ствар. Коњ је Вјаземскога. Она мора бити да је бојариња Морозова, она иста ради које је често враћао Вјаземскоме, и давао му траву, да га она заволи. И ако је до сад није видио, ипак је по причању Вјаземскога познао. Она га није никад волила, па можда од Вјаземскога бјежи на његовоме коњу.

— Бог с тобом, бојариња, како ћу те сакрити? Силан је кнез Атанасије Ивановић, погубиће ме слабога старца. — Јелена га са страхом погледа.

— Ти знаш? . . . рече она: — зар ти знаш ко сам ја?

— А шта ја не знам, Јелена Димитријевна. Мало ми је шта у моме вијеку казала вода, нашаптала дрвећа. Ја доста знам, само се о свачем не може говорити.

— Ђедо, кад све знаш, онда ћеш без сумње знати да ти Вјаземски неће ништа учинити, јер лежи на путу тешко рањен. Не бојим се ја њега, него његовијех слуга... преклињем те Св. Богородицом сакри ме.

— Ох, ох, ох, — рече старац уздишући — Атанасије Ивановић лежи тешко рањен . . . Али он неће од мача умријети то знам. Он ће устати, па доћи у млиницу и запитати: гдје ли је моја бојариња, жеља срца мога? Па шта ћу му ја на то рећи? А он није човјек од разлога. На комаде ће ме исјећи.

— Ђедо, ево ти моју бисерну огрлицу! Узми је, још ћу ти више дати, ако ме спасеш.

Млинару се очи засвијетлише. Он узе бисер у руке, па га према мјесечини разгледаше.

— Бајариња, лабуде мој — рече он задовољно — нека те Бог благослови. Тешко ми те сакрити од кнежевих слуга, још ако амо дођу, али ето главу ћу за те дати, па шта Бог да.

У то се зачуше у шуми гласови.

— Иду, иду! викну Јелена — спаси ме

— Добро, бојариња, ходи за мном. —

Млинар брзо уведе Јелену у млиницу.

— Сакри се овдје за вреће! рече он, и притрча коњу.

— Ах Боже мој, шта ћу с коњем а да се не сјете. — Он га узе за узду и одведе за млиницу, и ту привеза. Гласови су се све ближе чули. Млинар се затвори у собицу и угаси луч. На пољани се указаше слуге Вјаземскога. Двојица иђаху пјешке напријед, носећи на испреплетенијем гранама онесвијешћенога кнеза. Пред млиницом стадоше.

— Јесмо ли на правом путу? упита најстарији.

— Овамо је коњ утекао, а овдје и врачар живи, нека види кнеза.

— Пажљиво спустите његову милост на земљу. Престаје ли крв?

— Не престаје. Ево трећи пут долази себи, па се опет занесвијести.

— Ако млинар не заустави крв, онда ће кнез умријети, истече му крв до пошљедње капље.

— Али гдје је тај проклети вјештац? Брзо га зовите! Опричници стадоше лупати у млиницу, али за дуго не добише одговора. Једва једном зачу се кашаљ, затим кроз уски прозор извири млинарева глава.

— Кога је то Бог у ово доба послао? рече стари, тако страшно кашљући, као да ће душу искашљати.

— Излази брзо, старче, излази, да зауставиш крв. Кнез Вјаземски је опасно рањен.

— Који кнез? припита млинар, чинећи се наглув.

— Чекај ти, стари лупежу, још пита који кнез. Ломите му врата, дјецо!

— Причекајте, рођени моји, причекајте. Зашто да ломите? Изићу сам, ето ме, ето!

— Аха, сад си чуо, матора лисицо?

— Шта ћеш, баћушка — рече излазећи млинар — кад добро не чујем. А право да вам кажем, кад оно стадоште лупати, био сам се препао, мислим да нису лупежи станичници, јер се овдје у близини налазе. Живи човјек овако у самоћи, па није сигуран за свој живот.

— Де не брбљај! Ходи ближе, видиш како тече крв? Можеш ли је зауставити?

— А ево ћемо видјети, рођени моји! О моје баћушке! Ко га овако удари? Да је мало више расјекао би му слијепо око. Ко ће као Бог? А ово овдје? Раме је до кости расјечено. Мора да је вјешта рука, која је овако вјешто његову милост ударила.

— Може ли се крв зауставити, старче!

— Тешко, мили мој, тешко. Сабља је била омађијана.

— Омађијана? Чујете ли, браћо, говорио сам ја. Гдје ће један седморицу посијећи?

— Тако је, тако — рекоше остали — не може Сребрни седморицу посијећи. — Млинар све пажљиво слушаше.

— Видиш ти како тече, не престаје — рече он — да нијесу мађије лако би било, али овако . . . Та оно могуће је, али се себи бојим. Кад почнем врачати, може ми се језик узети.

— Велика штета, почињи!

— Јест, рођени мој, теби није штете, а како би мени било?

— До врага — рече један опричник, донесите Морозовљевоу кесу с новцима. Ево ти, старче, шаку златника! Ако зауставиш крв још ћу ти дати, а ако не зауставиш тешко теби.

— Хвала, баћушка, хвала! Нека ти Бог помогне и сви Свети Угодници. Ето ћу почети, па макар ми се зло догодило.

Млинар се наже над Вјаземским, превеза му ране, очита „Оче наш“ метне руку на кнежеву главу, и поче шаптати:

— Иде човјек на коњу по стази, по пољу. О ти, струјо, у жилама, у тијелу, стани, врати се натраг! Стар те моли и натраг гони. Као што му коњу воде нестане, нека и тебе тако нестане. Нека буде овако, као што ти рекох. Тврда ми је ријеч!

Док старац овако шапуташе крв је све лакше текла, а кад он пошљедње ријечи изговори, сасвим престаде. Вјаземски уздахне али не отвори очи.

— Сад прилазите ближе, драга дјецо, ево је крв престала и кнез ће оздравити, само је мени јадно и чемерно, јер ми се ево већ почиње кочити језик. — Опричници се окупе око кнеза. Лице му бјеше блиједо као смрт, али крв није текла.

— И баш стаде крв. Видите освјетља старац образ.

— Ето ти заслужени новци — рече они најстарији -- али то није све. Слушај стари! Ми знамо по трагу, да је овамо утекао кнежев коњ, а може бити да је на њему и бојариња побјегла. Ако си их

видио, кажи! — Млинар издречи очи, као да ништа не разумије.

— Јеси ли видио коња и бајарињу?

Старац се колебао, би ли казао или не би? У тај пар он у себи овако прорачуна: Да је Вјаземски здрав бојарињу би било опасно од њега сакрити, а издати му је било би још како корисно. А овако, Бог зна да ли ће оздравити. А Морозов би га за услугу богато обдарио. А и Сребрни мора да врло воли бојарињу, кад се за њу онако тукао. Значи: Вјаземски ми сада неће ништа, а Сребрни и Морозов биће ми захвални, ако им спасем бојарињу. — Овај га прорачун изведе из сумње.

— Ни чуо их ни видио нијесам, рођени моји! рече он — не знам о коме то говорите.

— Да не лажеш старче?

— Ђаво ме однио ако лажем. Да Бог да никад царства небеснога не видио. Нека ме на мјесту гром убије, ако ја шта знам за коња и бојарињу.

— А ти дај ужежи луч, па ћемо прегледати да нема каква трага на пијеску.

— Није потреба! рече један опричник. Кад би и био траг коњи су га наши погазили. Ништа не ћемо дознати.

— Па добро, не треба. Отварај старче млиницу, да пренесемо кнеза.

— Одмах, одмах. Ех, штета што сам стар, сад бих отрчао у пивницу и винца вам донио.

— Шта, зар га код куће немаш?

— Немам, рођени моји. А откуда у мене сиромаша? Немам никаква пића, нити хране за ваше коње. А у крчми свега има. Тамо вам је такво вино ни цара се не би постидило. У мене ће вам тијесно бити, немате шта ни окусити, али ви сте храбри људи, можете и без хране преноћити. Коњи ће траву пасти... Само је зло, што је овдје трава отровна, најед се коњ, па прсне. Заљуљај се, заљуљај, па прсни!...

— Ђаво однио и тебе и твоју траву. Зар би ти желио да нам коњи покрепају?

— Сачувај Боже, рођени моји. Коње ћемо свезати, да не једу траву. А вас, милостива господо, молим покорно, улазите у моју ћелију, и ако у њој нема никакве простирке, него само гола земља. Није ово крчма. Само кад легнете да спавате, најприје прочитајте молитву од ноћнога страха. Јер је ово мјесто пуно духова.

— Види ти старе будале, чијем нас части, До врага и ти и твоја млиница. Хајдемо браћо у крчму. Је ли далеко старче?

— О сасвим близу, рођени моји. Кад изиђете на пут окрените на десно, не ћете ићи ни читаву врсту па ето вам крчма.

— Хајдемо, рекоше опричници. Вјаземски још бјеше онесвијешћен. Пажљиво га узеше и на носилама однесоше. Кад добро одмакоше и све се утиша, млинар отвори млиницу.

— Бојариња! Отишли су! рече он. Излази и хајде у моју собицу. Јеси ли се препала, лабуде мој? У соби ће ти бити обичније. Млинар јој учини постељу од свјеже маховине, и донесе меда и хљеба.

— Једи, бојариња, рече он клањајући се — још ћу ти вина донијети. Он отрча у млиницу и донесе вина.

— У твоје здравље, бојариња! рече он искапивши чашу. Вино га развесели.

— Што не пијеш, бојариња, сад се немаш кога бојати. Они траже крчму, хоће ли је наћи или не ће не знам, али се овамо не ће вратити. Ја им нијесам право пут показао... хе, хе! Али што не пијеш? Право и имаш, то је вино нула, другог ћу ти донијети. — Млинар отрча и донесе велики бокал пун вина и сребрни пехар.

— Кад је вино, нек је баш вино — рече он пунећи пехар. У твоје здравље бојариња. Ово ми је вино и пехар даровао један честит човјек, зову га Прстеном... хе, хе! Има овдје пуно добрих људи у шуми. Једи, бојариња! Зар не волиш мед? То није обични мед, такога на далеко не ћеш наћи. А зашто није обични? Зато што ја сваке године најбоље улиште бацим у воду воденоме ђеду нека једе. А он опет,

Бог му дао здравље, чува ми улишта. Та од њега су и постале пчеле. Једном он потркао коња и баца га у воду, од тога се коња пчеле изројише; па кад су рибари ловили рибу, мјесто ње у мрежи нађоше пчеле... Еј, бојариња, мало једеш, мало пијеш. Ама чекај, примораћу те ја да искапиш чашу, хе, хе, слушај: у здравље кнеза... хе, хе, у здравље кнеза... кнеза т. ј. није онога, него Сребрнога. Дај му Боже здравља, како је јуначки ранио онога т. ј. Вјаземског... А бојарин Дружина Андријевић, хе, хе! И у његово здравље, бојариња. Бићеш у мене дан, два, па онда хајде гдје хоћеш, воља ти Морозову, воља ти Сребрnome, то није мој посао... У твоје здравље!

Чудно су и болно одлијегале у Јелениним грудима ријечи пијаног млинару. Њене најтајније мисли бјеху му познате, као да их чита; луч освијетли његово старо, намрежгано лице, и њу обузе страх од оних пијаних зеленкастих очију. Јелена се стаде гласно молити Богу.

— Хе, хе, рече млинар — моли се, моли, бојариња, ја се тога не бојим... мене не ћеш препасти, нити тамјаном окадити... ја знам врачати... ја нијесам неки и неки... мене зна и водени ђед... и русалке... и вуколлаци... и вјештице... мене знају... мене... мене... хоћеш да их зовнем? Шикалу! Ликалу!

— Господе! прошапута Јелена.

— Шикалу! Ликалу!... Што не иду! Сад ћу их довести. Бду, бду! — Старац устаде, па љуљајући се и поигравајући изиђе. Јелена у страху закључа за њим врата. Дуго се иза врата млинар сам са собом разговарао.

— Мене сви знају! хвалио се он, али једва заплећаше језиком, и русалке... и виле... и вјештице... ја нисам неки и неки... мене знају... мене... Бду, бду!

Чуло се како старац играше и лупкаше ногама. Затим му глас ослаби, он леже на земљу, и брзо зачу се његово

хркање, које се сву ноћ разлијегало, заједно са лупом млинскога кола.

Глава XVIII.

СТАРИ ПОЗНАНИК.

Сјутри дан по нападају на бојарина Морозова, путоваше кроз шуму један стар коњаник. Он чешће застајкиваше и као да нешто ослушкиваше.

— Лакше, Галка, немој хрзати! — рече он милујући коња по глави — Никако не могу да чујем, а и пут сам заборавио. Све једна те иста дрвећа, а прије кад сам пролазио оне ноћи, смолом ми мирисаше. И коњаник продужи свој пут.

— Стани, Талка — рече он коњу — чини ми се да опет чујем. Та умири се непослушко један! Јест, оно није ништа, друго него лупа млинскога кола. Види ти госпође млинице куда се сакрила. Али чекај, тетка ти стара, сад ми више не ћеш побјећи.

И Михејић (слуга Сребрнога) потрка коња право онамо, откуда се чула лупа.

— Ех, хвала Богу — викну он, кад опази сву обраслу маховином млиницу — једва једном дођох. У мало не помахнитих: сад, тетка му стара, лупа са једне стране, сад опет с друге. Ево ти млинице. Ено са оне смо ми стране дошли ноћу са господином, кад су нам оно станичници пут казали. Ама како ово? Онда је коло било са десне стране, а сад са лијеве, прије је прозор од собице гледао у млиницу, а врата у шуму, а сад врата гледају у млиницу, а прозор у шуму. Ух, да ми је онога млинару у шаке, па добро излупати! Да није ради мога доброга кнеза, не бих ни зашто на свијету дошао у ово ђавоље мјесто. Михејић сиђе са коња, привеза га за дрво, и са страхом приђе млиници и закуца на врата.

— Еј, домаћине!

Нико не одговори.

— Домаћине, о домаћине! Опет тишина. Михејић хтједе отворити врата, али она бјеху закључана.

— Или матори лисац спава или се претвара? помисли Михејић, и стаде свом снагом лупати у врата. Опет нема одговора. Михејић се наљути.

— Чујеш, стари — викну он — или излази, или ћу ти запалити млиницу! Зачу се кашаљ, затим се кроз прозор помоли сиједа млинарева глава. Михејић се збуни.

— О, здраво, домаћине! реће он благо.

— Шта је, добри човјече?

— Зар ме не познајеш? Та ја сам са господином у тебе ноћио.

— Са кнезом? Како те не бих познао? Е, па шта је?

— Та шта си се затворио, као сова у дебло, или излази, или пусти мене унутра, овако је незгодно разговарати.

— Причекај, баћушка, да саспем нешто брашна, ето ме одмах.

— Лажеш, стара лисицо — помисли Михејић — какво брашно? Ко ће доћи у ову пустињу, да му ти самелеш? Већ ако мељеш вјештицама ђаволске кости, не бих се ни за то закleo.

— Ево ме, ево, баћушка — рече млинар и пажљиво затвори за собом врата.

— Једва једном.

— Е шта ћеш, рођени мој. Живим овако усамљен, па се треба чувати. Бог зна каквога ће човјека пут овуда нанијети, може бити непоштен, разбојник и тако што.

— Види ти старога — помисли Михејић — претвара се, тетка му стара, да се боји разбојника, а овамо нема сотоне са којим он није дјецу кршћавао.

— Е, баћушка, причај у чеме је ствар, а ја ћу слушати.

— А ево шта је, несрећа гора од смрти. Ухватили су опричници мога господина и одвели га у Москву, у тешку тамницу. Сад он тамо сједи, а зашто ни сам не зна. Нити је што скривио цару, ни Господу, само што је бранио правду, бојарина Морозова и жену му, кад су

лукаво на њих напали опричници и кућу им разорили.

— Ох, ох, ох, — рече млинар, а очи му добише чудноват израз — тешко, рођени мој, тешко. Тешко је кнезу у тамници, још теже Морозову без младе жене, а најтеже Вјаземскоме од туђе жене!

Михејић се зачуди.

— А одакле знаш да је Вјаземски туђу жену одвео? Ја ти о томе ништа не казах.

— Е, куме, није то тако, много ја шта знам, шта се на свијету догађа. Ако ми под колом нестане воде биће суша на 100 врста далеко, а биће и глади. Тако ја све знам, па ћутим.

— Да не знаш, домаћине, како ћемо кнезу помоћи. Ја сам све мислио, окрени, обрни, па опет нисам ништа смислио. Па ево дођох теби, да ме насавјетујеш. А све ми је и они јунак на памети, што нас је к теби оне ноћи довео. Он ми онда рече: „ако што кнезу устребам ти упитај млинара за ме, а ја бих за кнеза главом платио. Па ево ме теби, добра старино, научи ме како да помогнем господину. Ако му помогнеш знаће те Сребрни наградити, а и ја сиромашак бићути вјечито покорни слуга.“

— Нека те ђаво носи — помисли Михејић — тетка му стара, гдје ми би суђено, да се још овој сорти клањам.

— Постараћемо се да помогнемо, ама је тешка ствар. Може Бог дати, та догоди се да и зрно испод млина здраво искочи.

— Тако је, тако, само молим те помози.

Млинар саже главу и стаде ослушкавати, како коло лупа. Прођоше неколике минуте. Старац климаше главом и стаде говорити не обраћајући пажње на Михејића:

— Иде коло, коло, што је било високо, то ће бити низоко; што је било низоко, то ће бити високо; чујем звона звоне, некога сахрањују, некога вјенчавају, а кога сахрањују и вјенчавају не чујем — вода хуји, не видим од велика дима.

„Састале се вране из даљине, зову једна другу на велики пир, а кога ће кљувати, коме очи вадити — саме не знају, лете и гачу. Наоштрена сјекира, припремљен целат, потеће крв, велика крв, слетиће главе са рамена — али не знам чије!“

Михејић се препаде.

— Шта то говориш, стари, па још наричеш као за мртвацем? — Изгледаше, као да га млинар не чује. Он више не говораше, само у себи шапуташе. Очи му гледаху мукло, тако мукло, као да ништа не виде.

— Беде, о ђеде! и Михејић га дрмну за рукав.

— А? рече млинар и као да тек сад примјети Михејића.

— Шта то шапућеш?

— Е, рођени мој, много чујем, мало дознајем. А сад хајде право путем, све право. Наићи ћеш на много завијутака десно и лијево, ама ти све иди право. Па кад прођеш пет врста видјћеш једну

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

колибицу, у њој нема ни живе душе. Ту причекај до ноћи, па ће доћи добри људи, и од њих ћеш више дознати. А кад се будеш враћао доћи к мени, даћу ти посла: долетила је птица, ти ћеш је одвести, а што стечемо по пола!

И не очекујући одговора старац улезе у млиницу и затвори врата.

— Старче! викаше му Михејић — ама објасни ми, о каквим то људима и птици говориш?

Али се млинар не одазиваше.

— Види ти, тетка му стара — помисли Михејић — куда ме вјештац шаље. Наћеш колибу, у њој чекај до ноћи, па онда Бог зна који ће ђаво доћи, па ће ми више казати. Послао бих ја тебе онамо, старче. Да није ради кнеза ја бих ти дао. А сад нема се куд, него хајдемо, Талка, да тражимо ђаволску колибу.

Михејић ускочи на коња и пође на ону страну, куда га је млинар упутио.

ЛОВ НА КУРЈАКА

Од Х. Лафонтена.

(СВРШЕТАК).

Меније се преварио, јер младић стиже у оно време, како је јавно. Тек што је поздравио гђу и гђицу, сети се да се мора наћи с ловцима што пре, који су му већ измакли читав сахат.

Млада девојка се бринула о његовом путу а њена мати га је терала да се прихвати мало пићом и хлебом, и којом чашом чаја.

Октав онако лако обучен крене се на пут.

То вам је био леп младић, изгледа пријатног и интеллигентног, чела сањалачког, косе

плаве, руку аристократских, финих и белих а хода лаганог. Његова урођена оданост давала му је нарочиту драж.

Октав је ишао путем већ пола часа који се пружао док је могао догледати, али још никаквог знака од бараке Матијеве. Младић убрзаваше кораке, мислећи непрестано на Матилду и њеног оца. Октав је био врло фини човек и инстинктивно осећаше мржњу према г. Менијеу. Сад је мислио како ће задобити овог страшног човека, и унапред је већ знао да је то тешко, сетивши се оних исмевања о његовој плашљивости.

Ловац се није надао да ће се разу-

верити у овом лову, где ће он поред њега и у ватру ићи, јер се осећа храбар као и он. У овој прилици је пожелео и несрећу Г. Менијеу . . . . Рескирао би и свој живот да га спасе из опасности, само кад му не би одбијао руку Матилдину! . . . . Наш младић ишао је путем илузирајући.. и из овог сна трже га излаз из шуме.

— Да се нисам преварио? — Извади из џепа сахат и виде — девет сахати. Ах, Боже мој, не могу стићи на време, а немам никога, ко ме може извести где је та барака? . . . .

У том моменту, један малишан сељак изађе из шуме носећи један свежањ прућа.

— Дечко, ја бих у Матијеву бараку, да ли је још далеко?

Малишан се насмеја и рече:

— Може бити да, може бити и не.

— Како то? Шта хоћеш да кажеш?

— До тамо имају два пута: главни друм, који сте ви мало час оставили доле и стаза, која је овде.

— Где је најкраће?

— Стазом ћете стићи на велики нагиб али је тамо теже и треба вам четврт часа а друмом најмање пола часа.

— Хвала, рече Октав, давши му један новчић. За тим уђе у шуму и пође брзо стазом; осећао се срећним што ће стићи на време. У том чу да га неко виче; окрете се и виде малишана где виче кроз руке.

— Господине, Господине!

— Шта је? — Да нисам погрешио?

— Не, али пазите на лескину грану, она је десно пре но што стигнете на нагиб.

— Добро, хвала.

Младић продужи пут, говорећи у себи: лескина грана? шта ли је хтео с тим да каже? Добро видећу ја то. Ишао је врло брзо и ускоро спази врх нагиба. Погледа низ нагиб и рече; овуда није лако сићи, али — напослетку! —

— Приближавам се циљу, није то рђав знак, а како је пут рђав морам и трчати, рече у себи бришући чело. . . . Да она зна како ћу ја убити курјака! . . . Она ће мо-

рати омрзнути Менијеа. Ах, ево лескине гране, није она ту побивена тек онако. До ђавола, па туда се може сићи ја ћу . . . .

Још није ни довршио реченицу а земља се провали под његовим ногама и несрећник паде у шанац од десет стопа дубине. За један тренут био је онесвешћен због пада, за тим, пошто се прибра увери се да се није угрувао. Уздахну задовољно и гледаше како ће се опростити шанца! . . . Шанац је био 3 м. дугачак а 2 м. широк. Изаћи из шанца било је тешко, јер су му дувареви били стрми, колико је он могао приметити у оном мраку, које су правиле даске на њим. Није имао више шта да двоуми, пао је у клопку курјачку, на његову срећу, празну, али је за који минут могао доћи и сам газда. Цело тело обузе му нека зима а пред очи му изађе његов тако миран и срећан живот. Матилда, његова кума, скоро срећа, све га је то дирало у овој рупи, где је упао може бити да нађе тако страшну смрт! Растрзаван овом идејом поче да виче у помоћ, али му се нико не одазва.

Кад се већ умори вичући, паде на колена и шапуташе:

— Боже мој, имај сажаљења према мени и избави ме од опасности, која ми грози! . . . Не остављај ме овде, јер ћу полудети од страха! Да имам бар што од оружја, него немам ни ножа, ништа друго при себи немам до моје флаутице . . . моје флаутице! . . .

После ове молитве, подиже се као да га какав федер додирну и ухватив се рукама за главу поче овако:

— Сетимо се наших успомена! . . .

— Да, ја сам читао и добро прочитао, ја видим још књигу! . . .

— Ах кад бих ја могао да ме чује г-ђица, она би одмах дошла.

— Не, тачност је учтивост краљева и љубазника! . . . друже, повратимо изгубљено време! . . .

У ово време Бон Виван јави да је приметио легло једног курјака и курјачице. Сви беху радосни, јер су знали да су извештаји Бон Виванови озбиљна и сигурна ствар.

Хајкачи беху већ спремљени и сад се само мислило како ће се отпочети напад.

Меније, као човек пун искуства, добио је задатак, да одреди свакоме место. Било је осам пушака, али добрих, три remetteurs-а и двадесет хајкача. Пет хајкача наоружани су били револверима и осталим вештачким справама, тз. краподима трометним. Сви су тако исто имали и оковане батине.

Место, где је била дивљач било је код Купе Брима, од прилике 1 км. од нашег места састанка.

Поделисмо се у два ланца: хајкачи под командом Бон Вивана, а стрелци под командом Менијевом.

Хајкачи су образовали линију са три угла а ловци паралелну праву линију.

Први су морали отпочети напад двадесет минута после нашег одласка, како би ми за то време заузели своја места. Да би отклонили ларму услед идења у групи, хајкачи се размакоше по двадесет корака један од другог. Меније нас постави у шах-матном реду, да би курјаци чим наиђу на нас били изложени ватри двојице или тројице стрелаца. Сваки од нас имао је десну цев пуну са 30 обичних сачми а леву са 12 срнећих сачми. За тим би наређено ћутање.

Дошав на своја места, где је пријатељ Меније побио у земљу јелове гране, заклонисмо се и признајем, срце ми поче јаче куцати. Рекох у себи: „Да ли ћу видети и моћи убити курјака?“ Први револверски пуцањ одјекну, за тим пуцњи следоваху за читаву минуту из прве линије, помешани са узвицима хајкача. Погледах десно мог суседа и спазих како се диже, у истом тренутку, један грдан курјак пројури десно од њега.

Нанишаним и опалим пушку на 60

корака, курјак скочи, нагло промени правац, ја опалим и другу цев, али он већ беше далеко. Моји суседи осуше ватру, али курјак ишчезе у шуми.

По том чух пуцањ близу мене окренем се и видим г. Шантала, нотара из околине, младог и страсног ловца, који је пуцао на једну курјачицу. Није имао стрпљења, већ је пуцао на њу на одстојању више од 60 м. и то са срнећим сачмама.

Хајка би завршена; две нам животиње умакоше.

Скуписмо се да тражимо курјака и на првом кораку, наиђемо на нешто длаке и неколико капи крви, дакле ја сам га ранио. На оној страни, где је г. Шантал пуцао беше дугих трагова крви.

Господин Меније поче пребацити г. Шанталу: што сте тако брзо пуцали? Зар нисте могли пустити курјачицу да дође ближе и да је два стрелца узму на око? Немате хладнокрвности и за то нам је пропао тако леп лов. Но, обе су животиње, судећи по траговима рањене, па за то хајдмо у шуму да их понова тражимо.

Млади нотар, осећајући своју погрешку, не рече ни речи, већ пође трагом курјачицине крви. Кад је дошао до шанца, који граничи шуму, поче се смејати, играти, певати и даде нам знак да и ми учествујемо у његовој радости.

Курјачица је лежала мртва, ударена у прса јако, и умор, који је морала поднети док је дошла до шанца савладао ју је.

На једанпут дигоше га у тријумфу... Ја му рекох полако.

— До ђавола, и ја бих потражио мог курјака, кога сам ранио. Одмах изјавим жељу и мом пријатељу Менију, али ми он одговори:

— Не, не, њему ће бити све теже и теже, па ћемо га сутра потражити и наћи.

Курјачицу метнусмо на једну врсту носила и хајкачи је понеше славећи нотара, и тако изађемо на пут ка бараци Матијевој, која је остатак неке старе циглане.

Кад дођосмо тамо извукосмо захиру из саоница и сваки узео колико му је потребно.

Ја сам непрестано мислио на мог курјака, те запитих мог суседа, да ли је то иста она шума у којој смо били што је видимо одавде испод оног нагиба.

— Да, то је та шума, рече ми он.

— Тамо је дакле и мој курјак отишао?

— Сигурно.

— Да ли се може прећи овај бедем?

— Може лети, али је сад при овом леду и снегу тешко.

— Баш имам вољу да покушам, а да као нотар, нађем свог курјака мртвог или на самрти.

Свршим са закуском, узмем оковану једну батину и пођем десно ка нагибу. Било је тешко пењати се. Морао сам се јако упињати да пређем овај врх и помажући се батином, рукама и ногама на велику радост мојих другова, који су ми се приближивали смејући се и говорећи:

— Попеће се... неће се попети!... А, приближава се... — не, иде назад... то је рђаво... још мало па је готов!... ја сам био све упорнији што су ме више исмевали, па кад ме нотар триумфујући упита:

— Одакле сте ви, кад сте тако упорни? — ја му рекох:

— Из Гасконске, изашав већ на врх и седнув на земљу да се одморим.

— Браво! повикаше сви у глас, живела Гасконска!...

За мало па чух неко звиждање, те дадох друговима знак да уђуте. Учини ми се у први мах као кос, али се сетих да на овако рђавом времену не може човек лако чути коса.

— То се чује час из близа, час пак из далека, рече ми г. Меније и то није птица, већ неки инструменат.

— То и ја мислим...

— Флаутица!

— Да... та, да то није млади Мулен који је сигурно залутао овде?

— Он ће и бити!

— Еј, овамо г. флаутиста! викао је г. Меније кроз руке а окренув се осталим рече им: дувајте у ваше ловачке рогове да га дозовете.

— Грана лескина је у земљи, видите г. Меније, рече Бон Виван, који се успужа уз нагиб.

— Имаш право, стари, клопка се, као што видим диже, сигурно има дивљачи!

— Другови, узмимо ужета, ви хајкачи, ископајте мале рупе у виду степеница да би могли што лакше спустити наш плен.

Што смо се више приближивали клопци, све је се боље чула флаутица, но још не разумедосмо шта је... Бон Виван диже поклопац и погледив у шанац дрекну, на што ми сви притрчасмо. Грдан курјак и то онај мој курјак у једном ћошку стајао је престрављен и хипнотисан Октавом, а Октав сав блед стајаше у другом углу с избуљеним очима и грозничаво свираше још у флаутицу. Изненађење беше ужасно и г. Меније у мало што не паде у несвест.

Страшно и потмуло мумлање курјака опомену нас да је он добио енергије и да ће врло скупо платити музичару за свој живот. Наперих пушку, опалих — и курјак се стропошта са страшним урликањем пред ноге младога човјека, који преста свирати.

Захваљујући ванредној моралној и физичној енергији коју је имао, извукосмо Октава жива и здрава.

Тек што га извукосмо из шанца, он притрча Менијеу сав блед и рече.

— Господине, имам част да поновим моју тражбу: Хоћете ми дати руку ваше кћери?

Пријатељ Меније узео га за руке и тепајући му рече:

— Драго дете, сирото моје дете, слажем се с вама и од свег срца, дајем вам моју кћер, јер се сада можете похвалити да сте видели курјака!...

— И то одмах? — рече младић смејући се. —

— А, од када сте ви у шанцу?

— Од јутрос.

— А курјак?

— Ах, та он је целог века, тако ми се чини дуго то време. Нећу да се правим храбрији но што сам, али признајем да сам се у први мах страшно уплашио, али сам се прибрао, кад сам видео да је курјак плашљивији од мене.

— Чим је курјак упао у шанац, узмем флаутицу и отпочнем свирати, јер сам у једној руској књизи читао, како се курјаци боје и респектују музику.

— Но све једно, како било да било, ви сте дошли на време и неваљалац је почео и свршио у шанцу. Видите, да много дугујем својој флаутици, због које сте ме често исмевали у Мартинију.

Нини.

— Драги зете, опростите ми за те свирепе часове, који су већ прошли.

— Реците, славни часови, драги тата, којим дугујем за своју срећу!

Извукосмо курјака и поред курјачице метнемо га на носила. Нотар с једне, ја с друге стране, Меније испод руке са зетом и остало друштво за њима, кренусмо се на пут.

У Мартинију нас дочекаше госпође. Богата вечера очекивала нас је. Бело вино и шампањ правили су читаве таласе — удвајајући нашу радост а утростручавајући нашу снагу, те смо у том расположењу провели до зоре а све у част младих заручника, г-ђице Матилде Меније и г. Октава Мулена.

Ускоро је Мартињи дочекао једну лепу свадбу више.

С француског

Liseron.

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ

У Вукову завичају.

Путна слика од *Ј. Миодраговића*. Биоград. Државна штампарија Краљевине Србије.

Приликом преноса Вукових костију и ова је књига угледала свијета. *Г. Миодраговић* нам прича: како је путовао из Биограда уза Саву; видно Мишар; прешао од Шапца до Лознице, па до Тршића; описује нам Вуково огњиште, дјетињство, прву љубав; износи неколико пабирака о Вуку; говори о његову споменику и најпошље о манастиру Тронуши. Све ово описује нам он лако и лијепо, те читалац не може да се растави са књигом, док је до краја не дочита. По томе се види, да је писац мајстор од заната, који се не зауставља на разним ситницама, — као што то чине многи наши путописци, — него нам износи само оно, што заслужује пажњу и што нас свакако мора интересовати. Ова малена књижица више ће нам користити, него многе и многе дебеле књијурине појединих писаца, који нам се чешће пута јављају.

Јелсавка Обилића мајка.

— Вилински суд. — Бајка, написао *Мих. Сретеновић*. Биоград. Издање књијарнице Велимира Валожина.

Мих. Сретеновић се је, у задње доба, жестоко разваљанио. Иза *Радетића Маре* одмах нам је пружио *Бисерку* и *Дјевојачки гроб*, па сво и једну бајку, под горњим натписом. Ми смо имати прилике, да о првим радовима поменутога писца искажемо своје мишљење, те и ако оно није било баш најповољније, ипак смо се надали, да ће се он, поред лијепог дара, временом усавршити и постати ваљан радник на пољу српске књијевности.

Због тога нам је веома жао, што се је латио писања бајка у *стиховима*, као што је ова, јер поред свега тога што је тема лијепа и стихови прилично глатки, ми у њој не налазимо ништа више, што би нас могло задовољити. Зар писац није могао да и ово напише у прози и, по нашем мишљењу, тек тада би смо имали пред собом једну лијепу бајку, коју би свакоме од срца препоручили.

Светле слике

из првих дана хришћанства од *Драгутина Ј. Илића*. *Књига трећа*. У Мостару, издање и штампа књијарнице *Пахер и Кисића*. 1897.

Недавно нам се била пружио прилика, да говоримо о једном дјелу неуморнога Драгутина Ј. Или-

ћа, о његовом *Хази Бера*, — а сад нам одмах пружа и нову једну књигу, која свакако заслужује, да не прође неопажена, као што је то у нас Срба често пута у аде-ту. У овој књизи три су приповијетке и то: *Иродија-да*, *Јуда* и *Велики петак*. Били би смо у врло великој незгоди, кад би морали гласати: која је од ових приповиједака најљепша? Све су оне лијепе, све су испрличане тако фино, да ће читалац тешко примјетити, да су мало развучене. По нашем мишљењу, оне ни мало не изостају иза оних првих свијетлих слика, што их је Драгутин већ издао у двије књиге и које је и на чешки превео *О. С. Вети* (Алонс Куделка) чешки књижевник. Поред тога кад додамо, да је и издање такво, какво се у нас Срба врло ријетко може наћи: лијепо и елегантно, онда нам више ни говорити не треба; — књига ће се препоручити и сама.

Из душе народне

од *Андре Глигоријевића*. Накладом књижаре Велимира Валожића. Биоград.

Наше српске народне приповијетке свакако се могу такмачити са таким приповијеткама у других народа. Оне су се увијек допадале и увијек ће се допадати и ако многи наши писци не полажу много на њих, те воле писати и најгоре будалаштине, него ли прикупљати ово народно благо и спасавати га од заборава. *Андре Глигоријевић* канда је то увидио, те се латио прикупљања и сад нам, ето, пружа лијепу књигу таквих приповиједака „из душе народне“, које ће свака са задовољством прочитати, а нарочито наша младеж, којој су већ дотужале толике шванске бајке и приповијетке, што се у нас вјечито преводе без укуса у избору и без добра познавања свога, српскога језика. Најтоплије препоручујемо ову књигу.

У мирном крају,

приповијетка из биоградског живота, написао *П. Ј. Одавић*. Биоград. Парна радикална штампарија.

Дакле и *П. Одавић*, у нашој књижевности до сада познати као *О. Перунић*, јавно нам се са једном новом својом приповијетком. Колико нам је познато, он је до сада био увијек лоше среће у причању и, због тога, неумољиви критичари не предуспретаху га са ласкањем и похвалама, него напротив. Скоро сви сумњаху у његов приповиједачки дар, но то није могло упливисати на њега, да и сам посумња. Он нас поново дарива, а нама не преостаје друго, него да читамо и, по обичају, прикажемо.

Приповијетка ова није кратка; шта више, може се рећи да је и сувише дуга, јер се протеже на пуних 129 страница, док би је један вјешт писац написао на 29, а стотину би могао уштедити, те тиме олакшати и себи и читаоцу. *Одавић* је хтио, да нам изнесе једну стару и сваком познату тему у новом руху, па му то није пошло за руком. Стил му је сухопаран и тврд, а обрада слаба. Ту можете наћи особу, о којој се највише говори и прича (*Анта*), а која би могла сасвим изостати без икакве штете по причу. И док се писац забављао њоме, пропустио је неке најбоље психолошке моменте, гдје би се добар приповиједач најбоље могао истакнути. Или се он, можда, није осјећао толико способан, да се лати, те да их обради како треба? Ако је тако, онда би најбоље било, да се никако не лаћа писања приповиједака, јер по овоме што нам је дао, ми у њему не видимо дара ни способности за тај посао.

Руск.

КЊИЖЕВНЕ БИЉЕШКЕ

Изашао је из штампе *Летопис Матице Српске*, књига 162. са овим садржајем: *Пут у Крим* 1887. од Јована Ђорђевића, *Митрополит Ђорђе Николајевић*, од проте Јована Вучковића. *Грци и Срби*, од В. Вујића (свршетак). *Мајстор Манојло*, трагедија у четири чина од Кармен Силве превео З. Ј. Јовановић, (3. чин). *Културне појаве у срп. народу: Вук Стеф. Караџић и преношење земаљских му остатака из Беча у Београд*, од Ђорђа Магарашевића. *Књижевност*.

Кнез Дм. Голицин (Муравлин) познати књижевник руски, написао је књигу *На стјелу Мору*, путне биљешке из црногорско-далматинског приморја, са овим садржајем: *Фијума*. — *Задар*. — *Сплет*. — *Груж*. — *Дубровник*. — *Котор*. — *Крстац*. — *Језерски*

Врх. — *Ловћен*. — *Цетине*. — *Ријека*. — *Подгорица*. — *Данилов град*. — *Никшић* — *Манастир Острог*. — *Св. Неђела*. — *Манастир Св. Сара*. — *Херцеговини*. — *Ениџаур*. Цијена је књизи за претплатнике 6 руб.

Кроз славенске земље, познати путопис Саве Бјелановића, који је излазио у подлистку *Српског Гласа* изашао је и у засебној књизи. Чим га добијемо, проговорићемо о њему ријеч двије опширније, а за сад га најтоплије препоручујемо.

Славенско добротворно друштво у Петрограду, светкујући 50-годишњицу официрске службе у руској војсци својега почаснога члана, генерала Михаила Григорјевића Черњајева, расписало је стјечај са наградом, за најбољу *Историју босанско-херцеговачког устанка и србијанско-црногорско-турског рата 1875—78*,

Ради скупљања новаца, који ће се дати као награда за ову књигу, изабран је нарочити одбор из чланова *Славенског добротворног друштва*.

У Врту Клавдијином, лијепа легенда Ернеста пл. Вилденбруха, излази у српском преводу Рад. Кнежевића у *Босанској Вили*. Исту причу превео је и штампао у лањском *Бранковом Колу* Драгутин Ј. Илић, чији нам се превод чини љепши и потпунији.

Расправа. У лијепом биоградском часопису *Делу* излази опширна расправа *Вук Стеф. Караџић* од Симе Н. Томића, професора. Ми је искрено препоручујемо пажњи српске читалачке публике.

Vjetar i talasi, зове се нова збирка pjesama младог хрватског pjesника Јосипа Милаковића. Хрватска критика није је најсимпатичније дочекала, јер pjesмама много што шта недостаје, а највише мисли и осјећаја.

Ових дана примили смо 1. број листа за забаву, поуку и књижевност *Полет Омладинаца*, који излази у В. Градишту а уређује га уређивачки одбор. Садржај првога броја заиста је лијеп и одабран, па ако и остали бројеви буду оваки, онда се можемо надати лијепој користи од њега.

Сузе радости и сузе жалости, слика из сеоског живота, написао Димитрије М. Лешјанин, изашла је недавно из штампе. Ми ћемо, може бити, о њој опширније говорити у коме од наредних бројева.

Српска Књижевна Задруга због доброг одзива српске читалачке публике, наумила је, да својим члановима ове године пружи једну књигу *више*, него што обично даје. По правилима, она би требала да даје 6 свезака, но она је увијек давала 7, а ове године дакле даће 8. Ми се од срца радујемо овоме напретку, те српској читалачкој публици још топлије препоручујемо, да се у будуће и боље одазива, — јер *Српска Књижевна Задруга* заиста то и заслужује.

Уједно напомињемо, да је задруга за *Босну и Херцеговину* снизила цијену до сад изашлим колима, и то свако коло по фор. 3. Ко жели иста набавити, може се обратити на овдашњу књижарницу *Пахер и Кисића*.

Јаша Томић отштампао је из *Дела* своје *Слике и приповијетке*, којих на броју има 12. Све су тенденциозне, испричане лако и лијепо, те ће их сваки читалац са уживањем прочитати.

Лирски интермецо, *пјесме Хајриха Хајнеа*, превео *Ал. Шантић*. У Мостару, издање и штампа

књижарнице *Пахер и Кисића*. 1897. Књижица износи 3 $\frac{1}{2}$ штампана табака. Издање је особито а цијена је 30 нов. Може се добити у свијем српским књижарницама.

Правда и слобода или *Тестамент Владике Његуша*. Под тим натписом изишао је спјев Н. Мусулина. То је канда имитација *Горског Вијенца* али тако слаба, да није потребно трошити много ријечи о њој.

Алекса С. Јовановић, касациони судија у Биограду, јавља: У децембру о. г. излази из штампе моја нова књига: *Руковет правних расправица и административних чланака* са додатком *Приносци из историје старог српског права*. У овој књизи (тако вели „Бранково Коло“ бр. 47. о. г.) биће најмање 15 штампаних табака, обичне осмине. За претплатнике стаје 2 а за остале 3 динара или круне. Скупљачи, као знак захвале, добијају једанаесту књигу. Са претплатом треба да се јаве до 20. децембра, а новац полагају кад приме књигу.

Литерарна конвенција. 46. бр. „Бранковог Кола“ од о. год. јавља: Још од маја мјесеца ове године занимају се руски листови вијешћу, која је почела да циркулише у руским литерарним круговима, да је руска влада наумила да закључи тако звану литерарну конвенцију, т. ј. уговор о књижевној својини. Готово сви руски листови устали су против тога уговора, наводећи као разлог, да је Русија толико слаба на просвјетном пољу, да би за њу било врло штетно плаћати странцима просвјетну порезу. Ако се пак такав уговор не може одрећи за љубав савезне француске владе, руски се листови надају, да ће влада дати могућности не само књижевним установама и корпорацијама, него и цијелој штампи, да учествују у претресу тога уговора, који се тиче једног врло важног питања по Русију и њезину књижевност.

Класична дјела. Вриједни Спира Калик, професор I. биоградске гимназије, са својим колегама, засновао је библиотеку класичних дјела грчких и латинских писаца. Ова дјела изићи ће у српском преводу а биће пропраћена потребним објашњењем. Преводи ће се раздијелити у разна кола. Сваком дјелу придодат ће и биографија писца његовог. — У прво коло ући ће латински писци, а излазиће још у току ове школске године и то свака два мјесеца по једна свеска. Цијена је појединој свесци 2 дин. или круне, а цијелом колу 10 дин. или круна. Свако коло изнашаће по 5 књига. Претплата се шаље уреднику библиотеке или књижарници Валожића.

„ЗОРА“ ИЗЛАЗИ ЈЕДАН ПУТ У МЈЕСЕЦУ И ТО НА СВРШЕТКУ СВАКОГ МЈЕСЕЦА. ИЗНАША 4—5 ТАБАКА А ЦИЈЕНА ЈОЈ ЈЕ ЗА СВЕ ЗЕМЉЕ: НА ЧИТАВО ГОДИНУ ФОР. 4.— НА ПО ГОДИНЕ ФОР. 2.— ЗА ЂАКЕ НА ЧИТАВО ГОДИНУ САМО ФОР. 3.— ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ НА УРЕДНИШТВО.

Огласи се рачунају од петит ретка у једном ступцу и то: за једно оглашавање по 8 новч., за 3 оглашавања по 6 новч., а за више од 3 пута, као и за огласе на читавој страни, знатно јефтиније, по погодби. За сваки пут оглашавања урачунава се 30 новч. билеговина.

ШТАМПАРИЈА ИЗДАВАЧКЕ КЊИЖАРНИЦЕ ПАХЕР И КИСИЋА У МОСТАРУ.